

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-4-8>**Тищенко Анна Дмитрівна,**

ад'юнкт кафедри кримінального права і кримінології
Львівського державного університету внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6001-147X>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА ПОВЕДІНКИ ОСОБИ НА ПОЧАТКОВИХ СТАДІЯХ ДОМАГАННЯ ДИТИНИ ДЛЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу кримінально-правової оцінки поведінки особи на початкових стадіях домагання дитини для сексуальних цілей відповідно до статті 156-1 Кримінального кодексу України. Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості сексуальних посягань на дітей в умовах активного розвитку цифрових технологій та поширення комунікації через мережу Інтернет, що сприяє виникненню нових форм латентної злочинної поведінки, зокрема так званого «грумінгу». Такі дії часто не супроводжуються негайним фізичним насильством, проте становлять значну суспільну небезпеку через спрямованість на подальшу сексуальну експлуатацію дитини.

У статті розкрито зміст об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156-1 КК України, з урахуванням її усиченого характеру. Обґрунтовано, що для наявності складу цього правопорушення необхідне поєднання двох обов'язкових елементів: пропозиції зустрічі неповнолітній особі з відповідною спеціальною метою та вчинення хоча б однієї дії, спрямованої на те, щоб така зустріч відбулася. Особливу увагу приділено аналізу дій, які можуть визнаватися такими, що спрямовані на організацію зустрічі, як у реальному середовищі, так і з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій.

Водночас у роботі акцентується увага на проблемі відмежування кримінально караної поведінки від дій, що перебувають на стадії формування умислу або готування до злочину та не утворюють об'єктивної сторони складу правопорушення. Проаналізовано типові приклади некараних дій, зокрема загальне спілкування з дитиною в соціальних мережах, абстрактні або гіпотетичні висловлювання щодо можливості зустрічі, флірт чи прояви симпатії, які не супроводжуються конкретними організаційними кроками. Обґрунтовано, що відсутність хоча б одного з обов'язкових елементів об'єктивної сторони виключає кримінальну відповідальність за ст. 156-1 КК України.

Окремо розглянуто проблемні аспекти правозастосовної практики, пов'язані з відсутністю чітких законодавчих критеріїв для оцінки дій, спрямованих на забезпечення зустрічі, що створює ризик надмірно широкого тлумачення кримінально-правової норми. Наголошено, що усичена конструкція складу цього кримінального правопорушення, з одного боку, має превентивне значення та спрямована на посилений захист дитини, а з іншого потребує особливо зваженого підходу до доказування з метою дотримання принципів справедливості та пропорційності кримінальної відповідальності.

Зроблено висновок, що ефективно застосування ст. 156-1 КК України можливе лише за умови чіткого розмежування кримінально караної поведінки та некараних підготовчих дій, а також подальшого наукового осмислення меж криміналізації поведінки на початкових стадіях домагання дитини для сексуальних цілей.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, статевая свобода, статевая недоторканість, домагання дитини, грумінг, пропозиція зустрічі, дії сексуального характеру, розпусні дії.

Tishchenko Anna. Criminal law assessment of a person's conduct at the initial stages of child solicitation for sexual purposes

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of the criminal law assessment of a person's conduct at the initial stages of child solicitation for sexual purposes in accordance with Article 156-1 of the Criminal Code of Ukraine. The relevance of the study is determined by the growing number of sexual offenses against children in the context of the rapid development of digital technologies and the widespread use of the Internet, which facilitate new forms of latent criminal behavior; in particular so-called "grooming". Such conduct is often not accompanied by immediate physical violence; however, it poses a significant social danger due to its clear orientation toward the subsequent sexual exploitation of a child.

The article examines the content of the objective elements of the criminal offense provided for in Article 156-1 of the Criminal Code of Ukraine, taking into account its truncated (formal) structure. It is substantiated that the corpus delicti of this offense requires the cumulative presence of two mandatory elements: a proposal of a meeting addressed to a minor with a specific unlawful purpose, and the commission of at least one act aimed at ensuring that such a meeting actually takes place. Particular attention is paid to the analysis of acts that may be regarded as directed toward organizing a meeting, both in the physical environment and through the use of information and telecommunication systems and technologies.

At the same time, the study emphasizes the problem of distinguishing criminally punishable conduct from actions that remain at the stage of intent formation or preparation for a crime and therefore do not constitute the objective elements of the offense. Typical examples of non-punishable preparatory actions are analyzed, including general communication with a child on social networks, abstract or hypothetical statements regarding a possible meeting, flirtation or expressions of sympathy that are not accompanied by concrete organizational steps. It is argued that the absence of at least one mandatory element of the objective side excludes criminal liability under Article 156-1 of the Criminal Code of Ukraine.

The article also addresses problematic aspects of law enforcement practice caused by the lack of clear statutory qualitative or quantitative criteria for assessing actions aimed at ensuring a meeting. This situation creates a risk of excessively broad interpretation of the criminal law provision. It is noted that the truncated structure of the offense, on the one hand, serves a preventive function and strengthens the protection of children, while on the other hand, it requires a particularly cautious approach to evidence assessment in order to comply with the principles of legality, proportionality, and fairness of criminal liability.

The author concludes that the effective application of Article 156-1 of the Criminal Code of Ukraine is possible only if there is a clear distinction between criminally punishable conduct and non-punishable preparatory actions, as well as further scholarly reflection on the limits of criminalization of conduct at the initial stages of child solicitation for sexual purposes.

Key words: criminal offense, criminal liability, sexual freedom, sexual inviolability, child solicitation, grooming, proposal of a meeting, sexual acts, lewd acts.

Вступ. Запровадження ст. 156-1 КК України є наслідком імплементації міжнародних стандартів захисту дітей, зокрема положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції). У науковій літературі домагання дитини для сексуальних цілей часто ототожнюють з поняттям «грумінг», яке означає процес поступового встановлення емоційного контакту з дитиною з метою подальшого вчинення сексуального злочину. Як зазначає Н.О. Симоненко, грумінг є особливо небезпечним саме через латентний характер початкових дій, які зовні можуть виглядати соціально прийнятними, але мають чітко визначену злочинну спрямованість [1, с. 63]. Саме тому криміналізація саме такої поведінки на ранніх етапах є превентивним інструментом кримінального права. Водночас чинна законодавча конструкція ст. 156-1 КК України актуалізує дискусійне питання відповідності меж криміналізації реальному рівню суспільної небезпечності окремих дій на початкових стадіях домагання дитини. Усічений характер складу криміналь-

ного правопорушення та вкрай низький поріг кримінальної відповідальності створюють ризик притягнення особи до кримінальної відповідальності за дії, які за своєю суттю перебувають на межі формування умислу або підготовки до злочину.

Комплексного дослідження складу такого кримінального правопорушення, як домагання дитини для сексуальних цілей науковцями ще не проводилось, однак деякі питання даного правопорушення аналізувались такими вченими, як Д.О. Куковинець, Н.О. Симоненко, В.В. Сенько, А.В. Айдинян, Ю.Г. Яцик та ін., а питаннями кримінально-правової характеристики кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх та малолітніх осіб займалися такі вчені, як І.О. Бандурка, В.І. Борисов, О.О. Дудоров, Г.Я. Мартинишин, В.Ю. Омелінець та ін.

Метою даної статті є аналіз кримінально-правової оцінки поведінки особи на початкових стадіях домагання дитини для сексуальних цілей відповідно до ст. 156-1 КК України, відмежування кримінально-караних дій від

дій, що не утворюють об'єктивної сторони складу цього злочину.

Матеріали та методи. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати кримінально-правову оцінку поведінки особи на початкових стадіях домагання дитини для сексуальних цілей.

У процесі дослідження використано діалектичний метод, який дав змогу розглянути кримінально-правові явища у їх розвитку, взаємозв'язку та суперечностях, зокрема у контексті співвідношення превентивної функції кримінального права та принципу пропорційності кримінальної відповідальності. Застосування цього методу дозволило виявити проблемні аспекти усіченої конструкції складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156-1 КК України.

Формально-юридичний метод використано для аналізу положень Кримінального кодексу України, насамперед статті 156-1, а також для з'ясування змісту її об'єктивних і суб'єктивних ознак, встановлення обов'язкових елементів складу кримінального правопорушення та визначення моменту його закінчення. За допомогою цього методу здійснено тлумачення законодавчих формулювань, що стосуються пропозиції зустрічі та дій, спрямованих на її проведення.

Логіко-юридичний метод застосовано для відмежування кримінально караної поведінки від дій, що перебувають на стадії формування умислу або готування до злочину. Він дозволив вибудувати чітку систему критеріїв, за якими дії особи можуть бути віднесені або не віднесені до об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, а також проаналізувати внутрішню логіку законодавчої конструкції ст. 156-1 КК України.

За допомогою порівняльно-правового методу досліджено окремі наукові підходи до розуміння домагання дитини для сексуальних цілей (грумінгу), а також зіставлено позиції вітчизняних науковців щодо меж криміналізації поведінки на початкових стадіях вчи-

нення відповідних посягань. Це дало змогу виявити спільні та відмінні підходи у науковій доктрині й обґрунтувати власну позицію з окресленої проблематики.

Системно-структурний метод використано для аналізу ст. 156-1 КК України у взаємозв'язку з іншими нормами кримінального законодавства, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, а також для визначення місця цього складу у системі кримінально-правових заборон.

Емпіричну базу дослідження становлять положення чинного кримінального законодавства України, наукові публікації вітчизняних учених з проблем кримінальної відповідальності за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх, а також узагальнення окремих підходів правозастосовної практики, висвітлених у наукових джерелах.

Застосування зазначених методів у сукупності забезпечило комплексний характер дослідження та дало можливість сформулювати обґрунтовані висновки щодо кримінально-правової оцінки поведінки особи на початкових стадіях домагання дитини для сексуальних цілей.

Результати. Пропозиція зустрічі, зроблена повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, особі, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з метою вчинення стосовно неї дій сексуального характеру або розпусних дій, у разі якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулась (відповідно до ч. 1) чи пропозиція зустрічі, зроблена повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, неповнолітній особі з метою втягнення її у виготовлення дитячої порнографії, якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулась (відповідно до ч. 2) підпадають під ознаки правопорушення, передбаченого ст. 156-1 КК України

[2]. Тобто об'єктивна сторона даного правопорушення передбачає наявність одночасно двох дій: пропозиції зустрічі та будь-яку дію, спрямовану на те, щоб дана зустріч відбулась. Як пояснює Д.О. Куковинець, під вчиненням дій, спрямованих на те, щоб зустріч відбулась розуміється придбання квитків на транспорт, пересилання грошей дитині задля того, щоб вона прибула у обумовлене місце, резервування кімнати в готелі якщо йдеться про фізичну зустріч). Відповідними діями для проведення зустрічі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій є, наприклад: створення персональної віртуальної кімнати на базі платформи Skype, ZOOM тощо зі спрямуванням відповідного посилання на електронну пошту, месенджери дитини, аудіо-, відеодзвінки у соціальних мережах, направлення фото-, відеоповідомлень і т.д. [3, с. 41]. Однак тут слід вміти правильно розмежовувати карану поведінку від підготовчих дій та дій, що не утворюють об'єктивної сторони складу цього злочину. Так, доцільно зауважити, що у порівнянні з караною поведінкою (закінченим складом ст. 156-1 КК України) діями, що не утворюють об'єктивної сторони складу цього злочину слід вважати такі дії, які:

- передують пропозиції зустрічі, або
- не мають чіткої спрямованості на реальне забезпечення її проведення, або
- не виходять за межі абстрактного наміру чи спілкування.
- Приклад некараних (підготовчих) дій:
 - загальне листування без пропозиції зустрічі;
 - звичайне спілкування з неповнолітньою особою у соціальних мережах або месенджерах (навіть інтенсивне чи тривале), якщо воно не містить прямої або завуальованої пропозиції зустрітися;
 - висловлення наміру без конкретизації та подальших дій;
 - фрази на кшталт: «Було б добре колись побачитись», «Можливо, колись зустрінемося» – за відсутності будь-яких подальших кроків (узгодження часу, місця, способу зв'язку);

– обговорення гіпотетичної можливості зустрічі;

– обмін повідомленнями, у яких обговорюється абстрактна можливість зустрічі в майбутньому без визначення: конкретної дати, місця, способу її організації;

– емоційно-оціночні висловлювання без практичної реалізації, наприклад, компліменти, прояви симпатії, флірт (навіть недоречний або аморальний), якщо вони не супроводжуються пропозицією зустрічі та діями щодо її організації;

– підготовка без доведення до відома дитини;

– придбання квитків, бронювання житла чи створення віртуальної кімнати для відеозустрічі, якщо ці дії:

а) не були повідомлені неповнолітній особі,

б) не спрямовувалися безпосередньо на її залучення до зустрічі;

– перегляд або аналіз профілю дитини в мережі;

– ознайомлення з інформацією, фотографіями, сторінками в соціальних мережах неповнолітньої особи без вступу в контакт або без формування пропозиції зустрічі.

Таким чином, можна зробити висновок, що діями, які не входять до об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 156-1 КК України є дії, що свідчать лише про формування умислу або попередню підготовку, але не мають характеру конкретних кроків, безпосередньо спрямованих на забезпечення проведення зустрічі. Відсутність хоча б одного з обов'язкових елементів об'єктивної сторони – пропозиції зустрічі або дії щодо її реалізації – виключає кримінальну відповідальність за ст. 156-1 КК України.

Проблемним є те, що законодавець не встановлює чітких якісних або кількісних критеріїв для оцінки дій, спрямованих на те, щоб зустріч відбулась. За відсутності таких критеріїв у правозастосовній практиці виникає ризик надмірно широкого тлумачення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. У крайніх випадках навіть такі дії, як перегляд сторінки дитини в соціальній мережі або збір загальнодоступної

інформації про неї, теоретично можуть бути розцінені як елемент готування до злочину, що не відповідає принципу справедливості кримінальної відповідальності.

Оскільки склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156-1 КК України є усіченим – дане кримінальне правопорушення визнається закінченим з моменту вчинення дії, спрямованої на те, щоб зустріч, щодо якої озвучувалась пропозиція, відбулась, при цьому сама зустріч юридичною конструкцією не передбачається, а отже не є обов'язковою для визнання кримінального правопорушення закінченим. І тут ми підтримуємо позицію А.В. Айдинян, яка звертає увагу, що у випадку, коли зустріч не відбулася або адресат не отримував пропозиції щодо зустрічі (наприклад, через певні технічні проблеми, якщо пропозиції висловлювалися з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій), довести факт здійснення таких пропозицій фактично неможливо [4, с. 126].

Усічена конструкція складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156-1 КК України, фактично нівелює традиційне розмежування між готуванням до кримінального правопорушення та закінченим кримінальним правопорушенням. Дії, які в межах загальної теорії кримінального права визнавалися б лише створенням умов для вчинення злочину, у даному випадку можуть утворювати закінчений склад. Такий підхід породжує сумніви щодо відповідності криміналізації принципу пропорційності, адже рівень суспільної небезпечності окремих дій може бути явно нижчим, ніж рівень кримінально-правової реакції.

За таких обставин особливого значення набуває встановлення об'єктивних проявів поведінки особи, які свідчать про її спрямованість на реалізацію злочинного наміру. Усічений характер складу кримінального правопорушення зумовлює те, що центром доказування є не наслідок у вигляді фактичної зустрічі, а саме факт вчинення дій, спрямованих на її організацію. Водночас відсутність підтвердження отримання пропозиції адресатом або неможливість зафіксувати зміст відповідної комунікації істотно ускладнює

процес доведення, а в окремих випадках фактично унеможливорює притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Це, своєю чергою, актуалізує проблему відмежування караної поведінки від некараних підготовчих дій, а також підвищує вимоги до якості та повноти доказової бази у кримінальних провадженнях цієї категорії. Сторона обвинувачення має довести, що дії особи не обмежувались абстрактними намірами чи загальним спілкуванням, а мали чітко виражену спрямованість на досягнення конкретної мети – організацію зустрічі з неповнолітнім.

Таким чином, усічена конструкція складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156-1 КК України, з одного боку, спрямована на превентивний захист дитини, а з іншого – потребує особливо зваженого підходу до оцінки доказів, аби уникнути як безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності, так і безкарності суспільно небезпечної поведінки.

Висновки. Стаття 156-1 КК України є важливим кроком у напрямку посилення кримінально-правового захисту дітей від сексуальних посягань. Криміналізація поведінки на початкових стадіях домагання дозволяє реагувати на небезпечні дії ще до настання тяжких наслідків. Разом із тим ефективність застосування цієї норми залежить від чіткого розуміння її ознак, насамперед спеціальної мети злочину, а також від вироблення сталої судової практики. Подальші наукові дослідження у цій сфері є необхідними для вдосконалення кримінального законодавства та практики його застосування. Водночас надмірно широка криміналізація поведінки на ранніх стадіях домагання дитини створює ризик притягнення до кримінальної відповідальності за дії з мінімальним рівнем суспільної небезпечності, які фактично вчиняються на стадії формування умислу або готування до злочину. Це обумовлює необхідність подальшого наукового осмислення меж криміналізації та вироблення чітких критеріїв відмежування кримінально караної поведінки від дій, що не утворюють об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 156-1 КК України.

Список використаних джерел:

1. Симоненко Н. О. Кримінальна відповідальність за «грумінг». *Правова держава*. 2022. № 45. С. 58–65. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.45.254367>
2. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар. Станом на 10.01.2024 р. За заг. ред. І.М. Копотуна. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2024. 888 с.
3. Куковинець Д.О. До питання встановлення кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей. *Право як ефективний суспільний регулятор*. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. С. 39–42.
4. Айдинян А.В. Деякі питання кримінальної відповідальності за домагання дитини з метою вчинення стосовно неї дій сексуального характеру або розпусних дій. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 4. 2021. С. 125–130.

References:

1. Symonenko, N. O. (2022). Kryminalna vidpovidalnist za «hruminh» [Criminal liability for «grooming»]. *Pravova derzhava – Rule of law*, 45, 58–65. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.45.254367> [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar (2024). [Criminal Code of Ukraine: scientific and practical commentary]. Stanom na 10.01.2024 r. Za zah. red. I.M. Kopotuna. Kyiv: Vyd. «Tsentr uchbovoi literatury». 888 s. [in Ukrainian].
3. Kukovynets, D.O. (2021). Do pytannia vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za domahannia dytyny dlia seksualnykh tsilei [On the issue of establishing criminal liability for sexual harassment of a child]. *Pravo yak efektyvnyi suspilnyi rehuliator – Law as an effective social regulator*. Zakhidnoukrainska orhanizatsiia «Tsentr pravnychkykh initsiatyv». S. 39–42. [in Ukrainian].
4. Aidynian, A.V. (2021). Deiaki pytannia kryminalnoi vidpovidalnosti za domahannia dytyny z metoiu vchynennia stosovno nei dii seksualnoho kharakteru abo rozpusnykh dii [Some issues of criminal liability for molestation of a child with the aim of committing acts of a sexual nature or lewd acts against him]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*, 4, 125–130. [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата надходження статті: 03.11.2025
Дата прийняття статті: 08.12.2025
Опубліковано: 30.12.2025